

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Стріченко Д.А.

студент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДОСКОНАЛА КОНКУРЕНЦІЯ

Одна із найважливіших умов, що диктує загальні умови функціонування того чи іншого економічного простору – стан розвитку конкурентних відносин в ньому. Найвищого рівня розвитку механізми конкуренції досягають в умовах ринку так званої досконалої конкуренції. Терміни «досконала конкуренція», «досконалий ринок» введено в науковий обіг у другій половині ХІХ ст. До числа авторів, які вперше використали поняття «досконалий ринок», відноситься У. Джевонс. Представники класичної політекономії при описі ринкового регулювання опиралися на поняття вільної (необмеженої) конкуренції, яка є несумісною з якими-небудь обмеженнями чи монопольними тенденціями.

Найелементарнішим і вихідним типом, або моделлю, ринку є ринок досконалої конкуренції який являє собою ідеальний образ конкуренції, при якій функціонує багато продавців і покупців з рівними можливостями і правами. При цьому вплив кожного учасника економічного процесу на загальну ситуацію настільки малий, що ним можна знехтувати.

Досконала конкуренція має наступні основні ознаки:

1. Однотипність товарів. Це означає, що продукція конкуруючих фірм гомогенна і зовсім незначна, тобто дані продукти різних підприємств розглядаються покупцем, як точні аналоги. Так як товари однакові, споживачу все одно, у кого їх купувати. Саме через факт однорідності продукції відсутня основа для нецінової конкуренції, тобто конкуренції на ґрунті розходжень в якості продукції, рекламі або стимулюванні збуту.

2. Численність суб'єктів ринку. На ринку діє велика кількість дрібних продавців і покупцем. Через це здійснюються продавцем продажі (або споживачем покупки) мізерно малі в порівнянні з сукупним обсягом ринку (менше 1% продажів або покупок за будь-який період).

3. Відсутність перешкод при входженні на ринок та при виході з нього. Новоутворені компанії можуть вільно входити, а існуючі фірми –

залишати чисто конкурентні ринки (сфери). Не існує ніяких серйозних загроз – законодавчих, фінансових і інших, які могли б перешкодити виникненню нових фірм і збуту їхньої продукції на конкурентних ринках. Відсутність бар'єрів означає, що ресурси повністю мобільні і без проблем переміщуються з одного виду діяльності на інший.

Однак чи може хоча б один із нині існуючих ринків реально відповідати таким вимогам? Навіть найбільш схожі на досконалу конкуренцію ринки (ринок зерна, цінних паперів, іноземних валют) лише частково дотримуються цих пунктів. У реальному житті завжди діють якісь бюрократичні або економічні обмеження на входження в галузь і відкриття бізнесу. Існує безліч торгових марок, розмежовують товари. Навіть при наявності у галузі безлічі продавців часто є домінуюча фірма, що володіє ринковою владою і диктує ціни. Таким чином, перераховані умови є в значній мірі припущеннями, які повністю ніколи не виконуються в реальному світі.

Тому про ринок досконалої конкуренції можна говорити лише, як про наукову абстракцію, що дозволяє більш чітко розкрити нічим не обмежену дію законів ринку. Проте при всій своїй теоретичній абстрактності сама ідея досконалої конкуренції відіграє в економічній науці важливу роль.

По-перше, існують галузі, які діють в умовах, наближених до досконалої конкуренції. Наприклад, сільське господарство найбільш відповідає даним типом ринку, ніж будь-якої іншої ринкової структури. Тому модель абсолютно конкурентного ринку дозволяє судити про засади функціонування дуже багатьох малих фірм, що продають однорідну продукцію.

По-друге, будучи найпростішою ринковою ситуацією, досконала конкуренція дає вихідний зразок, чи стандарт, для порівняння з іншими типами ринків та оцінки ефективності реальних економічних процесів.

Ринкова структура досконалої конкуренції має ряд незаперечних переваг у порівнянні з іншими моделями ринку. До позитивних рис можна віднести наступні.

1. Оптимальне ціноутворення. Ціна в умовах досконалої конкуренції встановлюється не в результаті прояву ринкової влади окремої фірми чи адміністративного диктування. Тільки всі фірми, діючи незалежно і одночасно, можуть вплинути на ринкову ціну. Рівноважна ціна встановлюється на рівні, який визначається граничною корисністю блага для споживача і граничними витратами для виробника. Кожен товар буде споживатися до рівня, при якому гранична корисність порівнюється з ринковою ціною. При цьому споживач максимізує отриману корисність. Підприємець, який керується принципом максимізації прибутку, буде виробляти продукцію до такого об'єму, при якому ціна зрівняється з

граничними витратами. Це означає, що одночасно дотримуються інтереси виробників і споживачів.

2. Виробнича ефективність. Рівність ціни та мінімальних середніх витрат показує, що виробництво в умовах досконалої конкуренції організується технологічно найбільш ефективним способом. Конкуренція змушує фірми мінімізувати витрати (інакше вони будуть витіснені з ринку) і встановлювати ціну, яка відповідає цим витратам. Це, очевидно, вельми сприятлива ситуація для споживачів. До того ж, оскільки товари в конкуруючих галузях однотипні, в них відсутні торгові і рекламні витрати, які звичайно включаються у витрати виробництва при визначенні ціни продукту.

3. Оптимальний розподіл ресурсів. Згадаймо, що крива попиту при досконалої конкуренції збігається з кривою граничного доходу а крива пропозиції – з кривою граничних витрат. Тому умова рівноваги конкурентної галузі рівносильна тотожності попиту і пропозиції на даний продукт. Отже, фірми і галузі працюють без надлишків та дефіцитів. Ресурси втягуються у виробництво рівно в такому обсязі, який необхідний для покриття платоспроможного попиту.

Сукупність перерахованих достоїнств безперечно робить досконалу конкуренцію одним з найбільш ефективних типів ринку.

Разом з тим ринок досконалої конкуренції має і цілий ряд специфічних недоліків. Зазначимо основні з них.

1. Досконала конкуренція створює для фірм і споживачів рівність можливостей не гарантуючи рівності результатів. Не слід забувати, що, забезпечуючи ефективний розподіл ресурсів і максимальне задоволення потреб покупців, досконала конкуренція виходить із платоспроможних потреб, із розподілу грошових прибутків, що склалися раніше.

2. Досконала конкуренція враховує лише ті витрати, які окуповуються фірмами. Вона не передбачає виробництва суспільних благ (національної оборони, пожежної безпеки, охорони громадського порядку тощо). Це завдання має вирішити держава.

3. Прагнення до максимізації прибутку за рахунок економії на витратах виробництва найчастіше веде до забруднення навколишнього середовища і виснаження невідтворюваних природних ресурсів. Справа в тому, що чисто конкурентна система ринку ігнорує інтереси третіх осіб – тих, хто не є ні продавцем, ні покупцем цього товару.

4. Малі підприємства, характерні для цього типу ринку, часто виявляються нездатними використовувати найбільш ефективну сучасну техніку. Справа в тому, що економія на масштабах виробництва часто буває доступна лише великим фірмам. З цієї ж причини ринок недосконалої конкуренції не в змозі стимулювати науково-технічний прогрес. Невеликим фірмам не вистачає коштів на фінансування

тривалих і дорогих науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР).

Таким чином, при всіх своїх достоїнствах ринок досконалої конкуренції не повинен бути об'єктом ідеалізації. Хоча ринкові сили саморегулювання працюють тут з найбільшою ефективністю, вони не долають загальних проблем ринкової економіки. Існуючі ринкові системи досить далекі від абстрактної моделі досконалої конкуренції, і передбачають активну участь держави в регулюванні реальних ринкових процесів.

Список використаних джерел:

1. Гаврилишин О. Основні елементи теорії ринкової системи. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 29-35.
2. Бобров В. Я. Основи ринкової економіки / за ред. Каніщенка Л. О. - К. Либідь, 1995. – С. 20-23.
3. Долан Є., Линдсей Д. Ринок: мікроекономічна модель. – С.-Пет., 1992. – С. 134-153.
4. Макконнелл К., Брю С. Мікроекономіка /за ред. Панчишина. – С. : Львів: Просвіта, 1999. - Т. 2. – С. 224-258.
5. Семюелсон Пол. А., Нордгауз Вільям Д. Мікроекономіка / за ред. С. М. Панчишина: К, Основи, 1998. – С. 220-230.
6. Пиндайк Р., Рубинфельд Д. Мікроекономіка. – М.: Економіка, Дело, 1992. – С. 291-363.
7. Статистичний щорічник Львівської області за 1998 р., Львів, 1999 р. Державний комітет статистики. – С. 180-188.
8. Селигмен Б. Основние течение современной экономической мысли. – М: Прогресс, 1969. – С. 105, с. 247.
9. Економічний словник / за ред. П. І. Багрія, С. І. Дорогунцова. – К.: ГРУРЕ, 1973. – С. 247, с. 517.